

ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ У ПЕРІОД ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ У 1917–1921 рр. (ДО 100-РІЧЧЯ ПОДІЙ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ)

Ігор Бойко

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри історії держави,
права та політико-правових учень
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)
boyko.ist@ukr.net

УДК 340.1

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА ТА ЇЇ МІСЦЕ В ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ (до 100-річчя проголошення)

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано передумови утворення, процеси становлення і розвитку Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), а також визначено її місце в історії національного державотворення.

Метою статті є аналіз становлення та розвитку ЗУНР, визначення її місця в історії національного державотворення.

Зазначено, що проголошення ЗУНР було знаковою подією у тисячолітній історії національного державотворення. Ця подія свідчила про реалізацію українським народом свого права на політичне самовизначення і відповідала тогочасним європейським та світовим стандартам і традиціям, які визнавали право народу на самовизначення. Проголошення ЗУНР мало епохальний вплив на формування українського народу і його боротьбу за національну гідність та державну незалежність у ХХ ст.

Наголошено, що однією з вагомих причин падіння ЗУНР була військова агресія Польщі та Румунії. Крім цього, до краху призвели надзвичайно складні міжнародні обставини, підтримка післявоєнною Європою експансіоністських, загарбницьких дій щодо ЗУНР Польщі та Румунії. Власне, зовнішньополітичні фактори й були основною причиною загибелі обох українських держав: щодо Української Народної Республіки – це наступ російських більшовицьких військ, підтриманих місцевими більшовиками, що зайняли значну частину українських земель; щодо ЗУНР – це захоплення її території Польщею й Румунією. З внутрішніми негараздами та проблемами обидві українські держави напевне могли б впоратися, а ось із зовнішньою агресією з боку значно сильніших сусідів не змогли.

© Ігор Бойко, 2018

Ігор Бойко

Зазначено, що ЗУНР мала важливе історичне значення. Це була чергова спроба українського народу відновити державу, звільнитися від вікової влади чужинців, влади, яка різними способами нав'язувала своє панування, право, ідеологію, історію. Великим позитивом було й те, що ЗУНР формувалась як національна держава на демократичній основі: визнання народу джерелом влади, рівність усіх перед законом, прагнення забезпечити конституційне оформлення новоствореної держави, проголошення принципів поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, гарантування широких політичних і культурних прав національним меншинам та ін. Українці заявили про себе всьому світові як окрема нація, яка має право на власну державу. Значно підвищився рівень національної свідомості тогочасного українського народу. Українці здобули досвід державотворення, який міцно вкоренився в історичну пам'ять і став надбанням наступних поколінь борців за Українську державу, зокрема й ХХ ст. Історичне значення ЗУНР також полягає у тому, що було збережено ідентичність української нації й поглиблено процес українського державотворення.

Ключові слова: державотворення; державність; Українська Національна Рада; Державний секретаріат; Західноукраїнська Народна Республіка.

У сучасних умовах захисту територіальної цілісності та державного суверенітету України перед науковцями стоять важливі завдання: досліджувати актуальні проблеми українського державотворення, науковими працями утверджувати історичну правду, єдність українських земель, сприяти консолідації українського суспільства та зміцнювати міжнародний авторитет України. Це важливо для українського народу особливо сьогодні – в умовах складної політичної ситуації. Насамперед це стосується дослідження генези та еволюції державницьких традицій українського народу. Нині, на жаль, немає єдиної національної концепції становлення і розвитку української державницької традиції, яка чітко й аргументовано переконувала б, що Україна є історичною, геополітичною і культурною складовою європейської цивілізації. Це проблема не лише загальноюридична, а й соціальна та політична. Річ у тому, що Україна, проголосивши державу на межі другого та третього тисячоліття, постала перед своєю проблемою вибору: де розміщується українське коріння та де формується українське майбутнє? Уряд України декларує інтеграційно-європейські наміри, але виникає запитання – чи справді за своїм розвитком у різних сферах сучасного буття українська державно-правова традиція має спільне коріння з країнами Європи? Відповіді на ці та інші запитання варто шукати насамперед у національній історії, відновленні та розвитку власних державно-правових традицій, у розкритті власного історичного коду, з'ясуванні своєї етнічної самобутності, ідентичності, неповторності, а також упевненості у власних інтелектуальних і творчих силах.

www.pravoua.com.ua

Сьогодні важливо також показати, що Україна має власну багатовікову історію державотворення, власні державно-правові традиції, які формувалися упродовж багатьох століть, що творцем Української державності та права був і є український народ, а також, що він є джерелом державної влади. Сучасна Українська держава є результатом тисячолітньої боротьби народу за право мати свою національну державу, вона пройшла шлях від Антської держави через Київську Русь, Галицько-Волинську державу, Козацько-Гетьманську державу до Української державності у формі Української Народної Республіки (далі – УНР) за Центральної Ради, Української держави за П. Скоропадського, УНР за Директорії та Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР). На жаль, були періоди, коли Українська державність була перервана і її територія перебувала у складі іноземних держав. Політика, яку проводили поневолювачі українських земель, переважно негативно позначалася на етнічній свідомості українців. Проте українці, як і інші європейські народи, формувалися волелюбними і завжди прагнули мати свою державу, а в часи її відсутності піднімалися на боротьбу за її відродження.

Сьогодні важливо усвідомити, що національна історія є дієвим інструментом згуртування українського суспільства, вагомим засобом зміцнення державної єдності України, її незалежності та національної безпеки. Ґрунтовне вивчення та узагальнення тисячолітнього досвіду національного державотворення має надзвичайне значення як для самоідентичності кожного українця, так і для консолідації українського народу заради розвитку сильної України. У цьому аспекті базовим, фундаментальним вбачається необхідність проаналізувати історичні етапи розвитку Української державності. Важливе місце в історії національного державотворення займає ЗУНР, із часу проголошення якої у цьому році минає 100 років.

Метою дослідження є аналіз становлення та розвитку ЗУНР і визначення її місця в історії національного державотворення.

Як відомо, відновлення української державності на початку ХХ ст. пов'язане з розпадом Російської та Австро-Угорської імперій та завершенням Першої світової війни. Цей період характеризувався новим політичним пожвавленням, яке охопило українські землі, новим піднесенням національної свідомості й активності. У той складний період український народ об'єднався довкола ідеї національного визволення, проявив волю, героїзм і жертвність у боротьбі за свободу та державність. Українці вперше за майже трьохсотлітню історію використали шанс реалізуватись як державна нація¹.

¹ С Кубів, 'Століття свободи й незламності' (2017) 3 Право України 9-10.

На західноукраїнських землях (Галичині, Буковині та Закарпатті) початком національно-визвольної боротьби, а відтак процесу державотворення стала глибока політична криза Австро-Угорщини, зумовлена поразкою у Першій світовій війні та пошуком оптимального шляху подальшого розвитку державності через проголошення федерації або гарантування національного суверенітету народам, що входили до її складу. Останній австро-угорський імператор Карл I 16 жовтня 1918 р. видав маніфест, погоджуючись перетворити країну на федеративну державу. “Коронні землі” одержали право створити свої представницькі органи – Національні ради. У зв’язку з цим 18 жовтня у Львові розпочалася Конституанта – представницькі збори всіх українських послів (депутатів) австрійського парламенту, галицького і буковинського сеймів та по три представники від усіх політичних партій, духовенства і студентства. На цих зборах було утворено шляхом обрання Українську Національну Раду (далі – УНРада) на чолі з Є. Петрушевичем. На засіданні УНРади 18 жовтня 1918 р. був прийнятий її Статут. У ньому зазначалося, що УНРада є ‘конституційною (представницьким органом) тієї частини українського народу, що живе в АвстроУгорській монархії <...>, і вона має завданням <...> виконати його право на самовизначення та рішення його державну долю’. 19 жовтня 1918 р. оголошена “Проклямація Української Національної Ради” про створення Української держави в українських етнографічних землях Австро-Угорщини, зокрема Галичина, Північна Буковина й Закарпаття ‘творять цілісну українську територію, уконституюються <...> як українська держава’, щоправда, у складі АвстроУгорської монархії, з якою галицькі політики ще не наважувалися порвати. УНРада створила свої виконавчі органи – комісії. Першу – загальну (на чолі з Є. Петрушевичем), другу – для Галичини й Закарпаття (на чолі з К. Левицьким) третю – для Буковини (очолив О. Попович). Делегація УНРади виїхала до Відня для переговорів з австрійською владою.

Інші поневолені народи Австро-Угорської монархії діяли більш рішуче. Наприкінці жовтня – на початку листопада 1918 р. проголосили незалежність Угорщина, Чехословаччина, Польща, Сербо-Хорвато-Словенська держави. Активно готувалися до захоплення влади у Галичині поляки, які вважали цей край своєю історичною територією. У Кракові 28 жовтня 1918 р. 23 польськими послами австрійського парламенту була створена Польська ліквідаційна комісія, яка планувала перебрати від австрійського намісника владу над Галичиною й оформити перехід краю до складу Польщі. Був призначений генеральний комісар Галичини – князь В. Чарторийський і військові коменданти Галичини та Львова – генерали Пухальський і Ламезан. Можливі виступи “непольського

населення” начальник Головного штабу збройних сил Польщі генерал Розвадовський наказав придушувати. На 1 листопада призначалося офіційне передання влади в усій Галичині полякам². Саме польські шовіністичні діячі, які категорично виступали проти проголошення української державності, спровокували радикальні дії українців, що і призвело до листопадового повстання. Саме польський національний шовінізм, який всіляко заперечував національну самобутність українців, право на політичне самовизначення та розвивав комплекс меншовартості, перетворився у 1918–1919 рр. на консолідуючий чинник. Боротьба проти польської агресії сприяла активізації процесу державного будівництва та національного законотворення³.

У цих складних умовах українці вирішили діяти рішуче: в ніч на 1 листопада 1918 р. Український Центральний військовий комітет, створений у вересні з українських офіцерів, які служили в австро-угорській армії, на чолі з сотником Д. Вітовським вирішив випередити поляків. Хоч у Львові в його розпорядженні перебувало всього близько 2 тис. вояків, він діяв рішуче, зайнявши до ранку всі найважливіші стратегічні пункти міста – пошту, телеграф, військові казарми, будинок сейму, банки тощо. Над ратушею Львова замайорів синьо-жовтий прапор.

У перші дні листопада українці встановили владу в усіх інших містах і місцевостях Галичини. Це відбулося безкровно, без боїв і жертв. Австрійські, угорські та інші вояки не чинили ніякого опору, звертаючись із єдиним проханням – якнайшвидше відправити їх на батьківщину; поляки, для яких виступ українців був несподіваним, вичікували⁴.

УНРада 1 листопада 1918 р. у Львові проголосила створення Української держави, а також видала відозви “До населення міста Львова” та “Український народ”, в яких зазначалося: “Волею українського народу на українських землях АвстроУгорської монархії утворилась українська держава...”; “віднині Ти, український народ, господар своєї землі...”, “визволений з віковичної неволі...”, “найвищою владою тут є Українська Національна Рада”⁵. Це була знакова подія у тисячолітній історії національного державотворення, яка свідчила про реалізацію українським народом свого права на політичне самовизначення і відповідала тогочасним європейським й світовим стандартам і традиціям, які визнавали право народу на самовизначення. Вперше, з часів Київської Русі та Галицько-Волинської держави, корінне населення західноукраїнських земель, після 570-річно-

² М Литвин, ‘Польська ліквідаційна комісія’ в Смолій В (голова редкол) та ін, *Енциклопедія історії України*, т 8 (Наукова думка 2011) 379.

³ М Луцький, *Право і система законодавства Західно-Української Народної Республіки: монографія* (Симфонія форте 2015) 96.

⁴ Б Тищик та І Бойко, *Історія держави і права України: академ. курс: підручник* (Ін Юре 2015) 481.

⁵ ‘Відозва Української Національної Ради “Український народ!”’ (1918) 2 листоп Діло 1-2.

го чужоземного панування стало знову господарем власної долі, проголосило державну незалежність⁶. Проголошення ЗУНР мало епохальний вплив на формування українського народу і його боротьбу за національну гідність та державну незалежність у ХХ ст. Мільйони борців за волю України продовжували традицію визвольних змагань. ЗУНР була повноцінною державою, яка забезпечувала цілісність тогочасного українського народу, його функціонування та розвиток шляхом управління та координації інтересів різних соціальних груп. Утворення і діяльність ЗУНР стало фактом величезного міжнародного та внутрішньо-українського значення. Ознаками відродженої ЗУНР були: наявність власної території, на якій упродовж тисячоліть проживав український народ; було демократично сформовано і діяли органи публічної влади, які виконували свої функції та поширювали свою владу щодо громадян, які проживали на території ЗУНР; наявність суверенітету, права, мови, державних символів, власної назви.

Вже в перших правових актах УНРада визначала перспективи розвитку українського народу та національної держави. Основоположним змістом програми проголошеної української держави на західноукраїнських землях було те, що в новій державі 'не буде поневолення нації нацією і не сміє бути панування багатших і економічно сильніших над бідними й економічно слабшими'⁷. Соціальна програма держави була привабливою для населення, оскільки декларувала широкі демократичні права. Зокрема, передбачалося, що всім громадянам Української держави, незалежно від національності та віросповідання, надаються і гарантуються 'громадянська, національна і віросповідна рівноправність'. Усім національним меншинам пропонувалося обрати своїх представників до складу УНРади⁸.

13 листопада 1918 р. УНРадою було визначено назву Української держави – Західноукраїнська Народна Республіка, а також затверджено конституційні основи новоствореної держави – "Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії", у якому закріплювалося верховенство і суверенітет українського народу, який здійснюватиме конституційні засади через представницькі органи, обрані на основі загального, рівного, прямого, таємного голосування за пропорційною виборчою систе-

⁶ Б Тищик, *Західно-Українська Народна Республіка (1918-1923). Історія держави і права* (Тріада плюс 2004) 144-5.

⁷ 'Встановлення влади Української Національної Ради в повітах Східної Галичини' (1918) Діло 6 листопа 1-2.

⁸ В Гончаренко (ред), *Хрестоматія з історії держави і права України: навчальний посібник для студентів юрид. спец. вищ. закл. Освіти*, т 2: Лютий 1917-1996 рр. (вид 2-ге, перероб і доп, (Ін Юре 2000) 101-2.

мою⁹. Виборчим правом наділялися всі громадяни держави, незалежно від національності, віросповідання, статі. “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії” визначав територію ЗУНР, яка включала українські етнічні землі (Галичину, Буковину і Закарпаття). Держава охоплювала близько 70 тис. км² території з населенням 6 млн (зокрема 71 % українців, 14 % поляків, 13 % євреїв, 2 % угорців, румунів та ін.). Щоправда, невдовзі Північну Буковину захопила Румунія, а Закарпаття спочатку відійшло до складу Угорщини, а у січні–квітні 1919 р. – Чехословаччини. Все це відбулося зі згоди і санкції Антанти. Таким чином, фактично ЗУНР охоплювала тільки територію Східної Галичини з населенням 4 млн (75 % українців, 12 % поляків, 11 % євреїв, 2 % – інші національності)¹⁰.

13 листопада 1918 р. УНРадою затверджено герб держави – золотий Лев на синьому тлі, та прапор – синьо-жовтий. Того ж дня УНРадою було сформовано перший національний багатопартійний уряд ЗУНР – Державний Секретаріат на чолі з К. Левицьким, що свідчило про поширення на українських землях прогресивних європейських цінностей і традицій. Національним меншинам на території ЗУНР гарантувалися рівні права з українським населенням. Проголошена держава – ЗУНР, як і інші європейські держави, створила власні законодавчі та виконавчі органи влади, правоохоронні органи та збройні сили. Парламент – УНРада прийняв низку законів, а уряд – Державний Секретаріат видав низку розпоряджень, що регламентували діяльність усіх сфер державного життя. У ЗУНР було прийнято низку важливих для існування держави законів: про організацію війська (13 листопада 1918 р.), тимчасову адміністрацію (15 листопада 1918 р.), тимчасову організацію судівництва (16 листопада і 21 листопада 1918 р.), державну мову (1 січня 1919 р.), шкільництво (13 лютого 1919 р.), громадянство (8 квітня 1919 р.), земельну реформу (14 квітня 1919 р.). ЗУНР постала як демократична держава, політичний устрій якої передбачав модель тогочасної європейської правової держави. ЗУНР стала прикладом можливого українського державного правопорядку, що ґрунтувався на справедливості, толерантності, гуманізмі та поступовому утвердженні демократичних засад у суспільстві. У розбудові ЗУНР брали участь різні верстви українського населення, зокрема національні меншини. Виважена політика нової української влади сприяла уникненню гострих соціальних конфліктів. Приклад ЗУНР наочно продемонстрував

⁹ “Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії, ухвалений Українською Національною Радою на засіданні дня 13 листопада 1918 р.” в *Збірник законів, розпорядків та обіжників проголошених Державним Секретаріатом Зах. Укр. Нар. Республіки* (1918) 3-4.

¹⁰ М Литвин та К Науменко, *Історія ЗУНР* (Олір 1995) 110-1.

переваги австрійської правової школи та австрійського політикуму над російським правовим нігілізмом.

Наслідком діяльності ЗУНР стало відкриття посольств в Австрії, Угорщині та Німеччині й дипломатичних представництв у Чехословаччині, Канаді, США, Бразилії, Італії та інших державах.

Активна державотворча діяльність ЗУНР була перервана військовою агресією спочатку Польщі, а згодом Румунії. Проголошення ЗУНР викликало тривогу з боку польських урядових сил, які намагалися не допустити ці самостійницькі українські державотворчі процеси. Тому вже з перших днів листопада на вулицях Львова, Самбора та інших міст Галичини розпочалися збройні сутички між українськими і польськими загонами. Хоч ці антиукраїнські виступи були припинені, проте польський уряд у Варшаві нав'язував ЗУНР війну. Наприкінці дня 1 листопада польські збройні сили у Львові почали військові дії проти українців. До них приєдналося польське цивільне населення, яке у Львові налічувало понад 120 тис. осіб (з 240 тис.). Почалася довготривала, збройна, кривава боротьба, яка переросла у польсько-українську війну за Львів, Галичину та галицьку нафту (Бориславсько-Дрогобицький нафтовий басейн). Ця війна не була справою локального значення – важливою тільки для Галичини – її вплив з усім трагізмом позначився на розвитку всеукраїнського національно-визвольного руху, оскільки Галичина була тією частиною України, у якій тоді був найвищий ступінь національної свідомості. Українські державні діячі мали намір перетворити Галичину у твердиню для боротьби за державність. Проте цьому перешкодила польська агресія, яка в критичний момент відтягнула галицькі сили на оборону краю. Керівництво ЗУНР неодноразово зверталось до польських політичних представників у Львові з пропозиціями сісти за стіл переговорів, мирно врегулювати всі спірні проблеми, однак вони не дали жодного результату. Поляки не бажали вести мирних переговорів, називаючи корінне українське населення, що завжди становило більшість у Східній Галичині, “варварськими ордами”, “хлопськими бандами” та ін. Тому 5 листопада УНРада звернулася до українського населення Галичини із закликом “До зброї!”. У ньому зазначалося, що вину за розпалювання військового конфлікту між українцями і поляками в Галичині несуть поляки, тому,

<...> кому тільки доля рідного краю лежить на серці, кому не байдуже щастя дітей і внуків, хто не хоче панщини, хто натомість бажає собі справедливого ладу без хлопа і пана, не хоче жити більше в неволі, темності і убожестві – хай береться за зброю¹¹.

¹¹ Тишик та Бойко (н 4) 483.

Залишившись на одинці з переважаючими силами польської держави, УНРада змушена направити О. Назарука та В. Шухевича до гетьмана П. Скоропадського з проханням про військову допомогу. Гетьман погодився скерувати Січових Стрільців, які мали “самостійно” перейти в Галичину. Але проти цього виступила президія Українського Національного Союзу, яка мала намір використати Січових Стрільців для збройного повстання проти гетьмана. Військової допомоги УНРада так і не одержала. У той час бої у Львові відбувалися з перемінними успіхами, аж поки поляки не досягли чисельної переваги. Щоб уникнути оточення, командуючий українськими підрозділами полковник Г. Стефанів наказав у ніч на 22 листопада 1918 р. УНРаді і Державному Секретаріату залишити Львів. Ці державні установи переїхали спочатку до Тернополя, а в перших числах січня 1919 р. – до Станіславова (з 1962 р. Івано-Франківськ). На засіданні УНРади 4 січня у Станіславові було створено Президію ради у складі Президента (голови ради) і чотирьох його заступників. Президентом ради знову обрали Є. Петрушевича, його заступниками – Л. Бачинського, С. Вітика, О. Поповича й А. Шмигельського. На цьому ж засіданні створено ще один важливий орган – Виділ УНРади. Він складався з Президента ради і 9 членів та виконував функції колегіального глави держави. У Станіславові у готелі “Австрія” містилася канцелярія президента УНРади ЗУНР Є. Петрушевича та його заступника Л. Бачинського. У приміщенні будинку колишньої австрійської залізничної дирекції працював Державний Секретаріат ЗУНР. Саме у Станіславі було прийнято основні закони ЗУНР: “Про землю”, “Про мови”, “Про основи шкільництва”.

За розпорядженням УНРади 11 листопада 1918 р. на всій території держави належало ліквідувати всі старі органи місцевої влади та управління. Замість них шляхом виборів планувалося утворити нові, українські. Зокрема, у сільських і містечкових громадах ними мали стати громадські та міські комісари, а їхніми дорадчими органами – так звані прибічні ради, а у повітах – повітові комісари та повітові національні ради. Для охорони громадського порядку в багатьох повітах і громадах обирали народну міліцію, у деяких – зберігали, оновивши її склад, жандармерію¹².

16 листопада 1918 р. було видано закон “Про адміністрацію Західно-Української Народної Республіки”. Згідно з ним залишалося чинним попереднє, австрійське законодавство, якщо воно не суперечило інтересам і цілям Української держави. Так, правове регулювання цивільних відносин в ЗУНР здійснювалося за австрійським Цивільним кодексом 1811 р., цивільні процесуальні відносини – за австрійським Цивільним проце-

¹² Тищик та Бойко (н 4) 484.

Ігор Бойко

суальним кодексом 1895 р. Основним юридичним актом, який регулював кримінальні відносини в ЗУНР, був австрійський Кримінальний кодекс 1852 р., а кримінально-процесуальні відносини регламентувалися австрійським Кримінально-процесуальним кодексом 1873 р. Державна влада ЗУНР вважала австрійське законодавство важливим чинником забезпечення стабільності в державі до часу ухвалення власних нормативних актів. Особливістю законодавчої діяльності ЗУНР була її соціальна спрямованість. ЗУНР розвивала своє законодавство у двох напрямках: соціально-економічному та соціально-політичному.

У законі “Про адміністрацію Західно-Української Народної Республіки” регламентувався порядок утворення, структура та функції місцевих органів влади й управління. Зазначалося, що надалі повітових комісарів призначатиме і звільнятиме державний секретар внутрішніх справ. Їм підлягали повітові військові коменданти, коменданти жандармерії. Повітові комісари, зі свого боку, призначали громадських і міських комісарів. Там, де населення вже обрало комісарів, ці особи підлягали затвердженню вищестоящими державними органами. В усіх повітах належало загальними виборами обрати повітові національні ради, а у громадах і містах – громадські та міські ради¹³.

Вважаючи себе органом невиборним, тимчасовим, УНРада у березні 1919 р. прийняла закон про скликання Сейму ЗУНР, а у квітні – виборчий закон. Однопалатний Сейм повинен був обиратися громадянами на основі загального, рівного, прямого виборчого права при таємному голосуванні. Активне виборче право належало громадянам з 21 року, пасивне – з 25. Депутатів (послів) належало обрати згідно з національно-пропорційною системою. Тобто за кожною національністю (залежно від її кількості) закріплювалася певна кількість послів. Це гарантувало всім національним меншинам можливість мати своїх послів у парламенті. Отже, з 226 послів Сейму українці повинні були обрати 160, поляки – 33, євреї – 27, австрійці – 6 представників. З цією метою територію держави було поділено на 12 українських виборчих округів, 5 польських і єврейських, 1 – німецький. Таке демократичне на державному рівні забезпечення прав національних меншин під час виборів законодавчого органу свідчило про тяглість українського народу до народовладдя, волелюбності і порядку. Змінилася структура і персональний склад уряду. Ще у грудні подав у відставку прем'єр-міністр К. Левицький, його замінив С. Голубович¹⁴.

www.pravoua.com.ua

¹³ Тищик (н 6) 169-170.

¹⁴ Б Тищик та І Бойко, ‘Західноукраїнська Народна Республіка’ в *Велика українська юридична енциклопедія, т. I: Історія держави і права України* (Право 2016) 318-325.

УНРада з метою забезпечення прав та інтересів національних меншин вирішила утворити у складі уряду ще три секретарства – польське, єврейське, німецьке, запропонувавши меншинам обрати своїх представників у ці секретарства. Проте через їх небажання ця пропозиція не була реалізована. Отож, на початку 1919 р. кількість державних секретарств скоротилася до десяти: було об'єднано секретарства освіти і віросповідання; шляхів, пошти, телеграфів; ліквідовано секретарства праці та суспільної опіки, суспільного здоров'я (замість них утворено відповідні відділи при секретарстві внутрішніх справ)¹⁵.

Формуючи механізм держави, УНРада ще в листопаді 1918 р. розпорядилася утворити корпус державної жандармерії для охорони громадського порядку, державного та особистого майна, публічної безпеки. Корпус очолила Команда української державної жандармерії на чолі з Головним комендантом (П. Индишевським). На місцях утворювалися окружні та повітові команди жандармерії, сільські й міські станиці. До жандармерії приймали добровольців, передусім із військовослужбовців. Чисельний стан жандармерії у повітах визначав повітовий комендант за домовленістю з повітовим комісаром. На місцях обиралася народна міліція. Навесні 1919 р. чисельність державної жандармерії становила близько 1 тис. жандармів і 4 тис. стажистів, 30 офіцерів. Народних міліціонерів налічувалося близько 3 тис.¹⁶.

У структурі державного механізму ЗУНР важливе місце займали судові органи. Тимчасово, до прийняття відповідного закону про судоустрій і судочинство, у ЗУНР залишалися на своїх місцях попередні судді та працівники канцелярського апарату, тим паче, що чимало з них були українцями. Судді й технічні працівники присягали на вірність українському народові та державі. Тих, які скомпрометували себе антинародною, антиукраїнською діяльністю і переконаннями, було звільнено. Згодом Державне секретарство судівництва очолив О. Бурачинський, яке розгорнуло активну діяльність, спрямовану на реформування судової системи. Вся територія держави була розділена на судові округи (12) і судові повіти (130). Відповідно, належало утворити окружні та повітові суди. Їх повинно було обрати (у кількості 144 особи) саме населення. Для національних меншин знову ж таки встановлювалася квота, щоб вони мали гарантовану можливість обрати своїх суддів. Отже, належало обрати 102 суддів-українців, 25 – поляків, 17 – євреїв. Новообрані судді повинні були скласти “судові іспити” як в усній, так і в письмовій формі (крім тих, які вже рані-

¹⁵ Тищик та Бойко (н 4) 486.

¹⁶ Там само 487.

ше працювали суддями)¹⁷. Для прийняття цих іспитів розпорядженням Державного секретарства судівництва від 11 лютого 1919 р. створювалися спеціальні комісії на чолі з головами окружних судів. Окрім цього, на пропозицію Державного секретарства судівництва УНРада у лютому прийняла закони “Про скорочення підготовчої суддівської служби” (тобто стажування – з 3 років до 2); про тимчасове припинення (у зв’язку з умовами військового часу) діяльності суду присяжних; про введення у судочинстві української мови, принципів гласності, змагальності, широкого демократизму, забезпечення права обвинуваченого на захист тощо. Для розгляду кримінальних справ законом УНРади 11 лютого тимчасово створено трибунали першої інстанції. Вони діяли в повітах у складі голови і двох членів. Вищою інстанцією з цивільних і кримінальних справ мав стати (згідно з законом 15 лютого) Вищий суд, і третьою (останньою) – Найвищий державний суд. До їхнього обрання функції другої й третьої судової інстанції належали спеціально утвореним Сенатам: “Окремому судовому Сенату другої інстанції” та “Окремому судовому Сенату третьої інстанції”. Згідно з розпорядженням Державного секретарства судівництва 8 березня вони були створені при окружному суді у Станіславові. Розпорядженням Державного секретарства судівництва були врегульовані розміри оплати за судові витрати, судове мито, суми оплат при розгляді судових справ, оплата праці експертів та ін.¹⁸

11 лютого 1919 р. УНРада прийняла ще два важливі закони у сфері судочинства. Одним із них (“Про розмежування компетенції повітових та окружних судів в цивільних справах”) розподілено компетенцію цих судів за окремими категоріями справ; другим для розгляду дрібних кримінальних справ утворено трибунали першої інстанції – по одному на повіт. Функції державного обвинувачення виконувала прокуратура. Її, по суті, довелося створювати заново, бо при Австрії прокурорами і слідчими могли бути переважно австрійці і поляки. Названо її у ЗУНР “Державна прокуратурія”, а її найвищу інстанцію – “Вища Державна прокуратурія”. Очолити її мав Генеральний державний прокурор (однак його так і не було призначено). У судових округах і повітах діяли окружні і повітові судівництва за поданням Генерального прокурора. При судовому Сенаті другої інстанції створено посаду Старшого прокурора¹⁹.

18 грудня 1918 р. Державне секретарство судівництва видало розпорядження “У справі написів і урядових печатей”. Усі судові органи і прокуратура зобов’язана “негайно усунути давні австрійські емблеми, напи-

¹⁷ Тищик (н 6) 191-2.

¹⁸ Там само 195-9.

¹⁹ Тищик та Бойко (н 4) 488.

си і печатки” та замінити їх українськими з гербом ЗУНР й відповідною назвою суду. Належало також зробити “орієнтаційні” написи українською мовою і польською мовою – для населення.

Зазнала певних змін й адвокатура. Адвокатам запропоновано створити Палату адвокатів. Усі вони мусили скласти присягу вірності ЗУНР. Кандидам на посаду адвоката належало мати вищу юридичну освіту, пройти відповідне стажування і скласти перед комісією “адвокатський іспит”²⁰.

Окремим розпорядженням Державного секретарства судівництва (від 1 березня 1919 р.) створено нотаріальну службу в ЗУНР. Усі нотаріуси мали скласти “присягу вірності” ЗУНР, після чого ставали нотаріусами української держави й “урядували тільки від її імені”. Нотаріальну службу очолювала Нотаріальна палата, яка організаційно підпорядковувалася Державному секретарству судівництва. Ніякої національної дискримінації щодо суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів, як і щодо будь яких урядовців, у ЗУНР не чинилося: вони мали присягнути на вірність українському народу і державі, а в крайньому разі – що не будуть чинити їй шкоди²¹.

Складна ситуація прискорила дії уряду до створення війська – Української Галицької Армії (далі – УГА), яка стала важливою опорою української державності та гарантією державного суверенітету ЗУНР. Для ЗУНР проблема формування власних збройних сил набула особливої гостроти у зв’язку з необхідністю з самого початку боротися проти агресії сусідньої Польщі, потім – ще й Румунії. На початку 1919 р. була утворена чисельна дисциплінована й патріотична армія, ядром якої стали підрозділи Українських Січових Стрільців і відділи австро-угорської армії, сформованої з українців. В УГА було мобілізовано 126 тис. старшин і вояків. Створення УГА свідчило про життєдіяльність державного механізму ЗУНР та патріотизм українського населення. Всіма військовими питаннями відав Державний секретаріат Військових справ, який очолював полковник Д. Вітовський (до 13 лютого 1918 р.), а потім генерал В. Курманович (до 9 червня 1919 р.). Таким чином, у короткий термін був сформований розвинутий демократичний державний механізм ЗУНР, зокрема центральні та місцеві органи державної влади й управління, правоохоронні органи, збройні сили.

Втіленням ідеї соборності й національної консолідації України було урочисте проголошення 22 січня 1919 р. у Києві Акта про Злуку Західноукраїнської Народної Республіки і Української Народної Республіки в єдину соборну Українську Народну Республіку. Акт Злуки відображав

²⁰ Тищик та Бойко (н 4) 489.

²¹ Тищик (н 6) 203.

споконвічну мрію українського народу про незалежну національну державу. Він став могутнім виявом волевиявлення українців до державної єдності, свідченням усвідомлення їхньої національної ідентичності. Згідно з законом “Про форму влади в Україні”, прийнятим Трудовим конгресом УНР за Директорії, ЗУНР отримала назву “Західна Область Української Народної Республіки” (далі – ЗО УНР, ЗОУНР). Пізніше (4 грудня 1919 р.), тобто ще до укладення Варшавського договору 1920 р. між УНР та Польщею, а згодом після його підписання, цей Акт Злуки було денонсовано владою ЗУНР–ЗО УНР як протест проти неузгодженості дій з боку С. Петлюри. Про це також повідомлено представника дипломатичної місії УНР у Варшаві та уряд Польщі. Відтоді і до 1923 р. ЗУНР існувала окремо²².

Водночас загарбницька війна Польщі проти ЗУНР продовжувалася, набуваючи все більшого масштабу. Польща надсилала у Галичину все нові й нові військові сили. Підтримували Польщу, що мала сильнішу дипломатичну службу, й урядові чинники західних держав, передусім США й Франції. Саме за їхнім сприянням у Польщу була перекинена з Франції сформована та озброєна там понад 80 тис. польська армія генерала Ю. Галлера, яку польський уряд тут же спрямував проти ЗУНР (хоч вона й створювалася для захисту від більшовицької Росії).

На початку червня 1919 р. польське військо та 80 тис. армія Ю. Галлера захопили майже всю Галичину, за винятком території між Дністром і нижнім Збручем. У зв'язку з надзвичайною ворожою загрозою і військовою небезпекою для подальшого існування ЗУНР 9 червня 1919 р. уряд С. Голубовича склав свої повноваження, а Виділ УНРади передав всю повноту військової і цивільної влади Є. Петрушевичу, який отримав титул Диктатора ЗОУНР. Для виконання нових функцій замість уряду він призначив Раду уповноважених диктатора і Військову канцелярію. Раду вповноважених склали: С. Голубович (відповідав за внутрішні справи), С. Витвицький (закордонні справи), генерал В. Курманович (військові справи), І. Мирон (шляхи і транспорт), О. Назарук (преса). Диктатором Військової Канцелярії призначений К. Долежаль, Начальним вождем УГА – генерал О. Греків. Передача всієї повноти військової і цивільної влади Є. Петрушевичу була зумовлена надзвичайно критичним становищем ЗУНР і загрозою втрати державності внаслідок наступу переважаючих польських військ. У той час це був вимушений крок, завдяки якому вдалося зупинити поширення анархії, зміцнити дисципліну і піднести бойовий дух в УГА, яка спромоглася на контрнаступ (так звана “Чортківська офензива”) і зміцнити морально-політичний настрій всього населення

²² Литвин (н 10) 140.

ЗУНР та повести його на подальшу боротьбу за збереження своєї держави (зокрема, тоді до УГА зголосилося понад 80 тис. добровольців, яких, однак, всіх виявилось неможливим прийняти через брак боєприпасів). Після окупації Східної Галичини польським військом і відступу УГА за Збруч 16–17 липня 1919 р. Є. Петрушевич і Рада уповноважених переїхали до Кам'янець-Подільського, у листопаді 1919 р. – до Відня, де проводили активну зовнішньополітичну діяльність на захист прав галицького населення і державно-правового розвитку ЗУНР. Диктатура ЗУНР, хоча за неї, зрозуміло, і відбулося тимчасове обмеження “демократії”, не призвела до серйозних порушень чи обмежень основних прав і свобод ні корінному (українському) населенню Галичини, ні її нацменшинам. Вона в жодному разі не переросла в якусь особисту тиранію чи деспотію Є. Петрушевича²³.

Польсько-українська війна 1918–1919 рр. завершилася, на жаль, поразкою ЗУНР. Падіння ЗУНР у протистоянні з Польщею було зумовлене передусім кількісним переважанням польських військ, підтриманих Антантою, а також у зв'язку з невдачами українців у дипломатичній боротьбі, адже поляки переконали держави Антанти в ідеологічній близькості керівництва ЗУНР і УНР з більшовиками, які на той час вважались найбільшою загрозою для Європи. До середини 1919 р. Польща, якій матеріально, дипломатично та збройно допомагала Антанта, витіснила українську владу та УГА з Галичини за Збруч, на Велику Україну. Згодом звідти, після падіння УНР, українська влада (президент, уряд, депутати УНРади, інші державні органи) переїхали у Відень, де продовжували (вже на еміграції) свою діяльність. Там же, у Відні, був розроблений проект Конституції ЗУНР. Українська влада домагалася у країн Антанти визнання ЗУНР та усунення польської влади й армії з території ЗУНР, оскільки вони були окупантами, які діяли всупереч волевиявленню корінного українського населення. Проте 25 червня 1919 р. Верховна рада Антанти прийняла рішення “уповноважити” збройні сили Польщі окупувати (тимчасово) територію ЗУНР (Східної Галичини) аж до остаточного вирішення долі цього краю. 25 липня 1920 р. було утворено закордонний галицький уряд (уряд диктатора ЗУНР). Еміграційна влада ЗУНР рішуче запротестувала, але це не допомогло: Польща мала в Антанті значно більший авторитет і вагу. Влада ЗУНР продовжувала активну діяльність (дипломатичну) щодо визнання ЗУНР Антантою²⁴.

Навесні 1920 р. розпочалася польсько-радянська війна. На частині земель Східної Галичини, зайнятих Червоною Армією, 15 липня 1920 р.

²³ Р. Тимченко, ‘Євген Петрушевич – лідер Західноукраїнської народної республіки до 150-річчя з дня народження та 95-річчя з дня утворення ЗУНР’ (2013) 5 Український історичний журнал 143-156.

²⁴ Тищик та Бойко (н 14) 318-325.

було проголошено територіальне утворення – Галицьку Соціалістичну Радянську Республіку зі столицею у Тернополі, ліквідоване 21 вересня. Польсько-радянська війна закінчилася мирними переговорами у Ризі, на які прибули, не будучи, однак, запрошеними, делегації ЗУНР та УНР. Польсько-радянським переговорам безуспішно намагалися протидіяти посол УНР у Латвії В. Кедровський, представник уряду УНР С. Шелухін та делегація ЗУНР під проводом К. Левицького. Їх, щоправда, ніхто не залучав до переговорів (виступали на брифінгах перед кореспондентами газет). Мирний договір був підписаний у Ризі між представниками Польщі та РРФСР і УСРР, який формально закінчив польсько-радянський конфлікт 1919–1920 рр., санкціонував поділ українських та білоруських земель між Польщею і Радянською Росією та фактично анулював Варшавський договір. За Ризьким договором 1921 р. до складу Польщі всупереч волі українського населення відійшли землі Східної Галичини і Західної Волині, які в історичній та історико-правовій літературі отримали назву Західна Україна. Кордон між Польщею і Радянськими республіками Білорусі та України визначився по східних межах Рівненського повіту і річці Збруч. Делегація ЗУНР виступала з різким протестом, опублікувала у пресі ноту “До всіх”, але це не допомагало. З протестами і вимогами визнати ЗУНР її влада виступала на міжнародних конференціях у бельгійському місті Спа (5–16 липня 1920 р.), Севрі (поблизу Парижа 10 серпня 1920 р.) та ін. Українці покладали великі надії на Лігу Націй, пославши свою делегацію, яку особисто очолив президент Є. Петрушевич у Женеву, де у листопаді 1920 р. розпочалося її засідання.

Питання відновлення державної незалежності ЗУНР розглядалося на різних міжнародних форумах упродовж 1919–1923 рр. Була навіть прийнята постанова Ліги Націй (23 лютого 1921 р.), що Східна Галичина не є частиною Польщі, вона не мала мандату від Ліги Націй на Східну Галичину, бо була тільки “фактичним мілітарним окупантом цього краю”. Але Рада послів Антанти не поспішала повернути владі ЗУНР хоч би територію Східної Галичини. Зрештою й польські дипломати надіслали усім міжнародним організаціям ноти, так зване “обґрунтування” Польщі на територію ЗУНР. Польщу активно підтримували США, Франція, Італія й ін. І ось 14 березня 1923 р. на пропозицію спеціальної комісії Ради послів країн Антанти остання визначила територію Східної Галичини, тобто ЗУНР, без жодних застережень, за Польщею²⁵. Протести влади ЗУНР й українського населення Галичини не допомогли. Намагаючись змінити рішення Ради послів Греко-католицький митрополит

²⁵ Олександр Карпенко (кер авт кол й відп ред), *Західно-Українська Народна Республіка. 1918-1923. Документи і матеріали, т1. Західно-Українська Народна республіка. 1918-1923: Історія* (Сіверсія 2001) 446.

А. Шептицький зустрічався з Прем'єр-міністром Франції Р. Пуанкаре, але безуспішно. 15 березня 1923 р. еміграційний уряд ЗУНР оголосив саморозпуск, і Є. Петрушевич склав повноваження. Було розпущено всі органи й установи, дипломатичні представництва й місії ЗУНР, що означало остаточне припинення її існування. Саме ця дата (15 березня 1923 р.) була остаточною в існуванні західноукраїнської державності після Першої світової війни.

Майбутнє України на довгі десятиріччя знову вирішували чужинці. Політику диктував той, хто мав силу. ЗУНР зазнала поразки, залишившись без жодної підтримки. Чимала провина у цьому керівників ЗУНР, які хоч і робили все можливе для порятунку рідного краю, держави, допустили чимало прорахунків. Це передусім певна політична нерішучість, політика вичікування, відкладання на пізніші часи вирішення гострих соціально-економічних проблем, неенергійне, нерішуче ведення війни, військово-стратегічні прорахунки, невдале командування військами на перших етапах війни, коли вже тоді можна і необхідно було добитися серйозного успіху, що послужив би міцною запорукою боротьби за державність; це – зайва толерантність до нещадних ворогів. Однією з головних помилок ЗУНР була майже сліпа віра у всемогутність і справедливість Антанти, тобто надія на когось, а не на свої власні сили, на свій народ. Пізніше, перебуваючи в еміграції, президент ЗУНР Є. Петрушевич, зрозумівши помилку і виступаючи на засіданні Ліги Націй у 1923 р., сказав доленосні слова, які актуальні і в наш час: 'Самими голосливими заявами і протестами, самим пасивним чеканням на ласку світу український народ нічого не досягне, коли не докаже своєї волі до державної незалежності активною боротьбою'²⁶.

Однією з вагомих причин падіння ЗУНР була військова агресія Польщі та Румунії. Крім цього, до краху ЗУНР призвели надзвичайно складні міжнародні обставини, підтримка післявоєнної Європою експансіоністських, загарбницьких дій щодо ЗУНР Польщі та Румунії. Власне, зовнішньополітичні фактори й були основною причиною загибелі обох українських держав: щодо УНР – це наступ російських більшовицьких військ, підтриманих місцевими більшовиками, що зайняли значну частину українських земель; щодо ЗУНР – це захоплення її території Польщею й Румунією. З внутрішніми негараздами та проблемами обидві українські держави напевне могли б впоратися, а ось із зовнішньою агресією з боку значно сильніших сусідів не змогли.

Висновки. ЗУНР мала важливе історичне значення. Це була чергова спроба українського народу відновити державу, спроба звільнитися

²⁶ Тищик та Бойко (н 4) 500.

Ігор Бойко

від вікової влади чужинців, влади, яка різними способами нав'язувала своє панування, право, ідеологію, історію. Великим позитивом було й те, що ЗУНР розбудовувалась як національна держава на демократичній основі: визнання народу джерелом влади, рівність усіх перед законом, прагнення забезпечити конституційне оформлення новоствореної держави, проголошення принципів поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, гарантування широких політичних і культурних прав національним меншинам та ін. Українці заявили про себе всьому світові як окрема нація, яка має право на власну державу. Значно підвищився рівень національної свідомості тогочасного українського народу. Українці здобули досвід державотворення, який міцно вкоренився в історичну пам'ять і став надбанням наступних поколінь борців за Українську державу, зокрема й ХХ ст. Історичне значення ЗУНР також полягає у тому, що було збережено ідентичність української нації й поглиблено процес українського державотворення.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Lutskyi M, *Pravo i systema zakonodavstva Zakhidno-Ukrainskoi Narodnoi Respubliki: monohrafiia [Law and Legislation System of the West Ukrainian People's Republic: Monograph]* (Symfoniia forte 2015) (in Ukrainian).
2. Lytvyn M ta Naumenko K, *Istoriia ZUNR [History of the ZUNR]* (Oliv 1995) (in Ukrainian).
3. Tyshchuk B ta Boiko I, *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy [History of State and Law of Ukraine]: akadem. kurs: pidruchnyk* (In Yure 2015) (in Ukrainian).
4. Tyshchuk B, *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika (1918-1923). Istoriia derzhavy i prava [The West Ukrainian People's Republic (1918-1923). History of State and Law]* (Triada plus 2004) (in Ukrainian).

Edited books

5. Honcharenko V (red), *Khrestomatiia z istorii derzhavy i prava Ukrainy: navchalnyi posibnyk dlia studentiv yuryd. spets. vyshch. zakl. osvity [Reading Book on the History of State and Law of Ukraine: Teaching Guide], t 2: Liutyi 1917-1996 rr. (vyd 2-he, pererob i dop, In Yure 2000)* (in Ukrainian).
6. Karpenko O (ker avt kol y vidp red), *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika. 1918-1923. Dokumenty i materialy [The West Ukrainian People's Republic (1918-1923). History of State and Law], t 1. Zakhidno-Ukrainska Narodna respublika. 1918-1923: Istoriia* (Siversiia 2001) (in Ukrainian).
7. Lytvyn M, 'Polska likvidatsiina komisiia' ['Polish Liquidation Commission'] v Smolii V (holova redkol) ta in, *Entsyklopediia istorii Ukrainy [Encyclopedia of History of Ukraine], t 8* (Naukova dumka 2011) (in Ukrainian).

8. Tyshchuk B ta I Boiko, 'Zakhidnoukrainska Narodna Respublika' ['The West Ukrainian People's Republic'] v *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia* [The Great Ukrainian Encyclopedia of Law], t. 1: *Istoriia derzhavy i prava Ukrainy* [History of State and Law of Ukraine] (Pravo 2016) (in Ukrainian).

Journal articles

9. 'Tymchasovi osnovnyi zakon pro derzhavnu samostiinist ukrainskykh zemel kolyshnoi Avstro-Uhorskoii monarkhii, ukhvalenyi Ukrainskoiu Natsionalnoiu Radoiu na zasidanni dnia 13 lystopada 1918 r.' ['Temporary Fundamental Law on the State Independence of the Ukrainian Lands of the Former Austro-Hungarian Monarchy Adopted by the Ukrainian National Rada at the Meeting Dated November 13, 1918'] (1918) Zbirnyk zakoniv, rozporiadkiv ta obizhnykiv proholoshenykh Derzhavnym Sekretariatom Zakh. Ukr. Nar. Respublyky 3-4 (in Ukrainian).
10. Kubiv S, 'Stolittia svobody y nezlamnosti' ['A Century of Freedom and Invincibility'] (2017) 3 Pravo Ukrainy 9-10 (in Ukrainian).
11. Tymchenko R, 'Yevhen Petrushevych – lider Zakhidnoukrainskoi narodnoi respubliky do 150-richchia z dnia narodzhennia ta 95-richchia z dnia utvorennia ZUNR) ['Yevhen Petrushevych – Leader of the West Ukrainian People's Republic, on the 150th Birth Anniversary and the 95th Anniversary from the Date of Establishment of the ZUNR'] (2013) 5 Ukrainskyi istorychnyi zhurnal 143-156 (in Ukrainian).
12. 'Vidozva Ukrainskoi Natsionalnoi Rady "Ukrainskyi narode!"' ['Appeal of the Ukrainian National Rada "Ukrainian people!"] (1918) 2 lystop Dilo 1-2 (in Ukrainian).
13. 'Vstanovlennia vlady Ukrainskoi Natsionalnoi Rady v povitakh Skhidnoi Halychyny' ['Establishment of Authority of the Ukrainian National Rada in the Counties of Eastern Galicia'] (1918) 6 lystop Dilo 1-2 (in Ukrainian).

Ihor Boiko

THE WEST UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC AND ITS PLACE
IN THE HISTORY OF THE NATIONAL STATE-BUILDING
(ON THE 100TH ANNIVERSARY OF PROCLAMATION)

ABSTRACT. The purpose of the article is to analyze the establishment and development of the West Ukrainian People's Republic (the ZUNR) and to determine its place in the history of the national State-building.

The article analyzes the background of the origin and the processes of establishment and development of the ZUNR, and also determines its place in the history of the national State-building.

The author notes that the proclamation of the ZUNR was a milestone event in the thousand-year history of the national State-building. This event proved that the Ukrainian people exercised their right to political self-identification, in line with the European and world standards and traditions of those times which recognized the people's right to self-identification. The proclamation of the ZUNR had a landmark impact on the establishment of the Ukrainian people and its struggle for national dignity and state independence in the twentieth century.

Ігор Бойко

It is emphasized that one of the major reasons leading to the fall of the ZUNR was the military aggression by Poland and Romania. Besides, the collapse of the Republic was also caused by extremely hard international circumstances and the support by the post-war Europe of Poland's and Romania's expansionist and invasive actions against the ZUNR. Actually, foreign policy factors were the main reason destroying both Ukrainian States: in case of the Ukrainian People's Republic it was the offensive of the Bolshevik troops supported by local Bolsheviks which occupied a significant part of the Ukrainian lands; and in case of the ZUNR – the seizure of its territory by Poland and Romania. Both Ukrainian States could probably handle the internal troubles and problems, but the external aggression by the neighbors having much more power was forbidding.

The author indicates that the ZUNR was of great historical importance. It was one more attempt of the Ukrainian people to restore the State, get rid of the age-old power of outsiders, the government which in various ways imposed its domination, law, ideology, and history. Besides, a big plus was the fact that the ZUNR was formed as a national state on the democratic basis: recognition of the people as the source of power, equality of all before law, aspiration to enshrine the newly established State in the constitutional terms, proclamation of the principles of division of power into legislative, executive and judicial, guarantee of the extensive political and cultural rights to national minorities, etc. The Ukrainians presented themselves to the whole world as a separate nation possessing the right to its own State. The level of national consciousness of the Ukrainian people of those times increased significantly. The Ukrainians gained the experience of State-building which rooted firmly into the historical memory and was inherited by the next generations of fighters for the Ukrainian State, including in the twentieth century. The historical significance of the ZUNR is also underlain by the fact that the identity of the Ukrainian nation was preserved and the process of the Ukrainian State-building was intensified.

KEYWORDS: State-building; statehood; the Ukrainian National Rada; the State Secretariat; the West Ukrainian People's Republic.